Dr. Tóth László
Debreceni Egyetem, Pedagógiai-Pszichológiai Tanszék

ÖTLETBÖRZE

***Tehetség, 16* (3), 3-4. (2008)**

Az *ötletbörze* (brainstorming) a legismertebb és a leggyakrabban használt ötletkeltési technika. Kidolgozója Alexander F. Osborn. A lényege röviden így határozható meg: *olyan képzeletszervezési eljárás, amellyel emberek egy csoportja rövid idő alatt sok ötletet produkál.*

E meghatározás minden eleme fontos. *Képzeletszervezési eljárásról* van szó, vagyis a módszer a képzeletet hívja segítségül, ezt állítja valamilyen probléma megoldásának szolgálatába. Az *embercsoport* itt az optimális létszámra utal, ami általában 12 főben jelölhető meg. 20 fő felett követhetetlen az ötletek áramlása, ráadásul néhányan bele sem tudnak szólni a társalgásba. 5-6 fő alatt viszont a csoport udvariaskodóvá válik, az emberek egymásra várnak. A *rövid idő alatt* kifejezés az ötletbörze időtartamára vonatkozik, ami akár 20 perc is lehet. Végül a *sok ötlet* arra utal, hogy az ötletbörze célja a mennyiségi ötlettermelés, nem pedig az, hogy jó ötletek szülessenek. Az ötletbörze ötletek százait eredményezheti, ami nem következne be akkor, ha a résztvevők a probléma egyetlen jó megoldásán törnék a fejüket. Igaz, a születő ötletek túlnyomó része valószínűleg hasznavehetetlen, de „nyerő" ötletek is lehetnek közöttük, így a ráfordított idő bőven megtérül, nem szólva arról, hogy a munka világában egy-egy „nyerő" ötlet hatalmas anyagi haszonnal is járhat.

Az ötletbörze sikere a következő négy magatartási szabály betartásától függ. (1) *Az ítélkezés felfüggesztése* azt jelenti, hogy az ötletbörze ideje alatt nincs helye az értékelésnek: egyetlen résztvevő sem minősítheti mások ötleteit. (2) *A szabadon szárnyalás* a fantázia szabadjára engedését jelenti: a résztvevők elábrándoznak a problémán. Minden ötlet feljegyzésre kerül, függetlenül attól, hogy értelmesnek vagy őrőltnek tűnik-e. (3) *A mennyiségre törekvés* a harmadik alapelv. Minden ötlet elfogadásra kerül, a minőség nem számít. (4) *A kölcsönös megtermékenyítés* egymás ötleteinek átvételét és továbbgondolását jelenti. A hétköznapi élettel ellentétben – amikor tiszteletben tartjuk más ember gondolatát, az övének tekintjük, és hagyjuk, hogy maga fűzze tovább – itt mindegy, hogy az ötlet kié, egyenesen kívánatos, hogy az adott ötlet másokban új ötleteket gerjesszen, és azokat mondják ki. Mindenkinek joga van mások ötleteit továbbgondolni, és senki sem sértődhet meg azért, mert a saját ötletét más továbbviszi.

Az ötletbörze szakaszai a következők. (1) *A probléma vázolása és megbeszélése,* aminek célja a problémával kapcsolatos információk megosztása azért, hogy a részvevők közül ne csak a „bennfentesek", hanem a „kívülállók" is birtokába kerüljenek azoknak a tényeknek, amelyek segítségével a problémát megértik. (2) *A probléma újravázolása* a probléma körbejárását, különböző vetületeinek értelmes mondatokban való megfogalmazását jelenti. Ehhez a „Hogyan lehetne…?" kifejezéssel kezdődő mondat a legjobb segítség. Minden újravázolt problémamegállapítást le kell írni, és sorszámmal kell ellátni. (3) *A legalapvetőbb újravázolt probléma kiválasztása* („Hányféleképpen tudunk…?") A gondolatok elapadását követően a kiválasztás jön: a részvevők megállapodnak abban, hogy a leírt újravázolások közül melyik legyen az az egy vagy kettő, amit érdemesnek találnak bevinni az ötletbörzébe. (4) *Bemelegítés,* aminek célja a szabadon szárnyaló légkör megteremtése. Ez legfeljebb 5 perc, afféle „gyorstüzelés", amelynek során a részvevők ötleteket lőnek fel. Kulcsmondata: „Mire tudjuk még használni a…?" Például, mire tudjuk még használni a gemkapcsot? a hamutartót? a téglát? Nem számít a téma, a lényeg, hogy oldott, vidám légkör jöjjön létre. (5) *Ötletbörze.* Ennek kezdetekor a vezető felolvassa az újravázolt problémát, és kéri az ötleteket. Az ötletek áradása várhatóan igen gyors lesz, és a vezető írja őket, amilyen gyorsan csak tudja. A rögzí-

tés legjobb módja, ha erre nagyméretű papírívet és filctollat használ. Minden ötletet le kell írni és sorszámmal ellátni, a listákat pedig ki kell függeszteni a falra valamilyen falat nem károsító ragasztóval. A listák több falat is beboríthatnak. (6) *A legőrültebb ötlet.* Ha az ötletek áramlása elapad, a találkozó a „legőrültebb ötletekkel" ér véget, amikor a falakat borító listákról a résztvevők kiválasztják a legőrültebbnek, vagy legkevésbé hasznavehetőnek tűnő ötleteket. Előfordul, hogy a legőrültebb ötlet jó ötleteket szül, de ha nem így történik, akkor is jó hangulatban ér véget a találkozó.

Az ötletbörze során kapott ötletek értékelése meglehetősen időigényes. Míg maga az ötletbörze legfeljebb három órát vesz igénybe, addig az értékelés két hónapig is elhúzódhat. Az értékelésnek két formája van: az egyéni és a csoportos értékelés, de mindegyiket megelőzi az ötletek legépeltetése. Egyéni értékelés esetén a vezető minden részvevőhöz eljuttatja a gépelt anyagot azzal a kéréssel, hogy egyedül, a többiek megkérdezése nélkül válassza ki a számára leghasznosabbnak tűnő néhány ötletet (az ötleteknek kb. a 10%-át), karikázza be a sorszámát, és az anyagot küldje vissza. Csoportos értékelés esetén az értékelést a részvevőkből alakult 3-4 fős csoport végzi, azok, akiknek legnagyobb rálátásuk van a problémára.

Az értékelésnek kettős célja van. Az egyik a legjobb ötletek kiválasztása és bevezetése, a másik: bizonyítani a résztvevőknek azt, hogy tettekre is sor kerül. Az előbbi magától értetődik, az utóbbi azért fontos, hogy a résztvevők érezzék: valami az ő munkájuk nyomán változik meg. Egyébként többé nem fognak belemenni az ötletbörzébe.

Létezik fordított ötletbörze is, aminek egyetlen kérdése: „Hányféleképpen bukhat meg ez az ötlet?" Ez főleg olyankor hasznos (és ötletbörze nélköl is használható) eljárás, ha a főnökség egyetértését kell megnyerni valamilyen tervhez.

Bár az ötletbörze módszerét a munka világa szülte, alkalmazása jóval szélesebb körű lehet. Tulajdonképpen bármilyen probléma esetében alkalmazható, ahol ötletekre van szükség, így az iskolai problémák megoldására is. Különösen hasznosnak tűnik a tehetséges tanulók számára, akik a kreativitásuknál fogva könnyedén és sokat profitálhatnak belőle. A tapasztalatok kedvezőek, így ma már a kreatív problémamegoldást – benne az ötletbörzével – a tehetségesek egyik fontos tantervi stratégiájaként tekintik.